

การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ที่ปรากฏในเนื้อเรื่องหนังตะลุงภาคใต้

THE ANALYTICAL STUDY ON THE TEACHINGS OF THE BUDDHA
APPEARED IN THE CONTENTS OF THE SOUTHERN SHADOW PLAY

สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

พระพล สงสถาป

สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของหนังตะลุงในภาคใต้ 2) เพื่อศึกษาเนื้อเรื่องของหนังตะลุงในภาคใต้ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเนื้อเรื่องของหนังตะลุงในภาคใต้ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยศึกษาข้อมูล เอกสาร เข้าร่วมประชุมทางวิชาการ และการสัมภาษณ์ เพื่อนำเนื้อหามาวิเคราะห์ตามขอบเขตของการวิจัยที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการและคณะศิลปนิพนธ์การแสดงหนังตะลุง

ผลการวิจัยพบว่า

1. หนังตะลุงในภาคใต้ มีแบบแผนการแสดงมาจากอินเดีย โดยเข้ามาประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 ในยุคอาณาจักรศรีวิชัย โดยทางตรง เข้ามาทางฝั่งทะเลตะวันตกแถบจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา และจังหวัดกระบี่ ส่วนทางอ้อมเข้ามาสู่ชาว มลายู และฝั่งทะเลด้านตะวันออกของไทย เชื่อกันว่าหนังตะลุงน่าจะเกิดขึ้นที่บ้านควนมะพร้าว จังหวัดพัทลุง

หลังจากนั้นก็ได้แพร่ไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา และจังหวัดตรัง เป็นต้น โดยมีผู้ให้ความเห็นไว้ว่า ที่รัฐทมิฬนาฑู ในอินเดียใต้ มีพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งชื่อ ทักษิณจิตรา มีการจัดแสดงตัวหนังตะลุงโบราณ โดยเรียกว่า “โตะลุงกู” ในปัจจุบันการแสดงชนิดนี้ไม่มีที่รัฐทมิฬนาฑูแล้วแต่มีการแสดงที่ รัฐเกราลา โดยเรียกศิลปะการแสดงชนิดนี้ว่า “โตะลปาวากูตู” ตัวหนังทำจากหนังกวาง แสดงโดยมีจอผ้าสีขาวแบบเดียวกับหนังตะลุงในภาคใต้ของไทย คำว่า “หนังตะลุง” ในภาคใต้ของไทย สันนิษฐานได้ว่า มีชื่อเรียกที่เกิดขึ้นใหม่แต่เป็นชื่อเดิม ซึ่งรับมาจากอินเดียโดยตรง คือ “โตะลุงกู” นั้นเอง

2. เนื้อเรื่องของหนังตะลุงในภาคใต้ที่ศึกษา มีลักษณะเป็นจินตนิยาย คือ เป็นการแสดงตามเนื้อเรื่องที่ได้แต่งขึ้นโดยนายหนังแต่ละคณะ หรือมีผู้แต่งให้ ตัวละครในเนื้อเรื่องมักประกอบด้วย เจ้าเมืองหรือกษัตริย์ พระมเหสี พระราชโอรส พระราชธิดา ของแต่ละเมือง และสถานที่อื่นๆ ตลอดทั้งตัวแสดงอื่นๆ มาประกอบด้วย ลักษณะเด่นของหนังตะลุง คือ มีตัวตลก เช่น ไอ้เท่ง ไอ้หนู้ย ไอ้ขวัญเมือง เป็นต้น จึงทำให้ผู้ชมติดตามการแสดงเนื้อเรื่องของหนังตะลุงโดยไม่รู้สึกรู้เปื้อ

3. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเนื้อเรื่องหนังตะลุงที่ศึกษา พบว่า มีนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่สามารถประมวลได้ดังนี้ มีหลักธรรมเพื่อชีวิตและครอบครัว หลักธรรมเพื่อความสัมพันธ์ในสังคม หลักธรรมเพื่อความอยู่ดีทางเศรษฐกิจและหลักธรรมเพื่อความหลุดพ้น(โลกุตตรธรรม) โดยพบว่า มีหลักธรรมเพื่อชีวิตและครอบครัว และหลักธรรมเพื่อความสัมพันธ์ในสังคมมากที่สุด รองลงมาคือ หลักธรรมเพื่อความหลุดพ้น(โลกุตตรธรรม) และหลักธรรมเพื่อความอยู่ดีทางเศรษฐกิจ เป็นหลักธรรมที่น้อยที่สุด

คำสำคัญ: หนังตะลุง,หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, หลักธรรมในหนังตะลุง,

Abstarct

The objectives of this dissertation were as follows ; 1) to study the history on shadow play in the southern ; 2) to study contents of shadow play in the southern ; 3) to analytically study the teachings of the Buddha

appeared in the contents of the shadow play. By qualitative research to find out data in terms of documents and interview according to the scope of research which has given the data from study will be utilized in academics field and group artists shadow play.

The findings were as follows ;

1) The shadow play in the southern pattern came from India by incoming about 17th Buddhist century. In age of empire Srivichai by direct come in from the west area of Phuket province, Phang Nga province, and Krabi province as for indirect come into Chava, Malayoo, and seashore on the east side of Thailand. It is believed that Shadow play should happen in Bankhuanmapraw, Phatthalung province afterwards it spread to neighboring provinces such as Nakhorn Si Thammarat province, Songkhla province and Trang province etc. The opinion that in south India the Thaminnadoo state has in the out door museum named Thaksinjittra here are exhibited the shadow play ancient by name “Tolungu” at present this kind of performance no any performance in Thaminnadoo state. But such shows at Kerala state by performing arts this type of call “Tolpavakoothu” the film made of deer skin. Display screen by a white cloth the same as in the southern of Thailand shadow play. In the southern of Thailand the word “Nang Talung” Assume that not the name emerging, but its old name which received from India directly be “Tolungu” itself

2) The study on contents of shadow play in the southern. A speculative fiction is displayed in the fiction by shadow artist each faculty or the author. The characters in the story usually consists of the Governor or the King, the Queen, the Prince, the Princess each of the city and other place to include throughout the whole, etc. The shadow play of feature is there a

clown such as Ai Theng, Ai Nunui, Ai Kwanmuang etc. Therefore the audience track performance contents of shadow play without feeling tired.

3) The study on teaching of the Buddha appeared in the contents of shadow play found that the appeared Dhamma principles in Buddhism can be divided as follows ; the Dhamma for life and family, the Dhamma for social relations, Dhamma for good living in economics, Dhamma for liberation (Lokuttaradhamma) which are found the Dhamma for life and family, and Dhamma for social relation was the highest and followed up the Dhamma for liberation (Lokuttaradhamma) and the Dhamma for good living in economics was the lowest.

Key words : Shadow play, Dhamma principles in Buddhism, Dhamma principles in the shadow play.

บทนำ

หนังตะลุงเป็นศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงและเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้อย่างหนึ่ง ที่นอกจากจะให้ความบันเทิงกับผู้ชมแล้ว หนังตะลุงยังทำหน้าที่อบรมคุณธรรมและจริยธรรม ให้กับชาวบ้านโดยวิธีการสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปในเรื่องที่ทำการแสดง หนังตะลุงจึงทำหน้าที่ที่เป็นเหมือนกับสื่อมวลชนที่จะให้ทั้งข่าวสาร ความรู้ ความคิด มีทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ และศิลปะการพูด ศิลปะการแสดงก็มีอยู่ในหนังตะลุง สาธิตที่นายหนังตะลุงนำมาถ่ายทอดนั้นมีความเป็นอิสระ และกว้างขวาง ไม่มีพันธะใดๆมาเป็นเครื่องจำกัด เพราะมิได้กระทำตามกรอบ หรือสำนึกผูกพันตามภาระหน้าที่ หรือมุ่งมันจะผดุงความยกย่องที่ผู้อื่นพึงมีต่อตน สารัตถะต่างๆที่หนังตะลุงนำมาแสดงออก หลังไหลออกมาเองโดยไม่ต้องห่วงเรื่องรูปแบบ ไม่ต้องห่วงว่าจะเป็นที่สมประสงค์ของใครหรือไม่ หากแต่ว่านายหนังตะลุงทุกคนถือว่า เขาคือนาย นายของรูปหนังตะลุงแต่ละตัว ที่อาจจะสวมวิญญาณ พฤติกรรมและถ้อยคำ ให้รูปหนังในท้องเรื่อง ตัวไหนให้เป็นเช่นไรก็ย่อมได้ สารัตถะทั้งปวง จึงเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ตามแต่ระดับภูมิปัญญา และทรศนะของนายหนังเพียงผู้เดียว

ปัจจุบันนี้หนังตะลุงยังคงอยู่คู่เมืองใต้ ยังคงสำแดงอัจฉริยะลักษณะแห่งการละเล่นที่ยากจะหาการละเล่นพื้นบ้านอื่นเทียบเคียง ยังคงเป็น “เครื่องมือทางสังคม” ที่เป็นทั้งเครื่องมือสื่อสารที่ทรงประสิทธิภาพและการบันเทิงที่ทรงประสิทธิผลของชาวบ้านในภาคใต้ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนทั้งเนื้อหาและรูปแบบของหนังตะลุงเพื่อให้ดำรงอยู่อย่าง “ทันกาล” โดยไม่สูญเสียชีวิต ลักษณะของตนเอง เป็นการแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาอย่างเป็นอัจฉริยะของกลุ่มคนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นชนิดนี้ แม้รูปแบบของการละเล่นในวันนี้ของหนังตะลุงจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว อาทิ มีการเล่นตลอดคืนน้อยลง มีการประชันโรงกันน้อยลงและมีการเล่นผ่านสื่อสมัยใหม่ แต่ที่น่าสนใจยิ่งก็คือกลับมีคณะหนังตะลุงเกิดขึ้นในเชิงปริมาณ สถาบันศึกษาทุกระดับให้ความสนใจกับศิลปะการละเล่นพื้นบ้านชนิดนี้เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง[สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2553]

หนังตะลุงมีความเป็นมาอย่างไรยังถือเป็นข้อยุติไม่ได้ ชาติเก่าแก่คือ อียิปต์ กรีก โรมัน จีน และอินเดีย มีนิยายปรัมปราเกี่ยวกับการแสดงหนังและหุ่นมานานแล้ว ตัวหนังเหล่านั้นอาจจะทำด้วยกระดาษแข็งๆ บ้าง แผ่นดีบุกบ้าง ส่วนทางเอเชียนิยมทำด้วยหนังสัตว์ อินเดียเริ่มมีการแสดงหนังหลังพุทธกาลเล็กน้อย ไทยและชวา อาจจะรับต้นเค้ามาจากอินเดียก็ได้ มหรสพของไทยที่มีมาแต่โบราณกาลคือ หนังใหญ่ หนังใหญ่มีหลักฐานที่ปรากฏว่า เล่นกันมาก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ ได้กล่าวว่าจะแต่งขึ้นเพื่อใช้เล่นหนังในพระราชพิธี ซึ่งน่าจะหมายถึงหนังใหญ่นั้นเอง มีผู้เชื่อกันว่าหนังใหญ่น่าจะมีมาก่อนหนังตะลุง

ในภาวะสังคมปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องใช้วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปะต่างๆเป็นแกนนำในการพัฒนา และปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น เนื่องจากบุคคลในสังคมมีปัญหาในด้านพฤติกรรม มีคุณธรรมและจริยธรรมน้อยลง ขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตพิจารณากันในประเด็นของดนตรี มหรสพ และการละเล่นพื้นบ้านในอดีตภาคใต้มีความนิยมแนบแน่นอยู่กับ หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก เป็นต้น ในส่วนของหนังตะลุงนั้น ถึงแม้ว่าหนังตะลุงในภาคใต้ยังหาข้อยุติไม่ได้ว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร การแสดงหนังตะลุงโดยเฉพาะเนื้อเรื่องหนังตะลุงที่นายหนังได้แสดงนั้น มักจะมีการสอดแทรกหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ในบทกลอน บทบรรยาย และบทสนทนาไว้ด้วย เช่น “หลักธรรมเรื่องกรรมและศีล 5 ที่ปรากฏในเนื้อเรื่องหนังตะลุงคณะหนังสุรเชษฐ์ บันเทิงศิลป์

จากเรื่องสังฆกรรมค้ำจุนโลก, คำสอนน้ำใจแม่, ธิดาวนิพก, คนเหนือดวง” และ “หลักธรรมเรื่อง ทิศ 6 จากเรื่อง สังฆกรรมค้ำจุนโลก, คำสอนน้ำใจแม่, ธิดาวนิพก” [พระมหานุรักษ์ อภิกรโข ,2551]

การสอดแทรกหลักธรรมของหนังตะลุงเหล่านี้ นับเป็นการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา ที่น่าสนใจ ผู้ชมหนังตะลุงได้ซึมซับหลักธรรมคำสอน และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยไม่รู้ตัว ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของ หนังตะลุงในภาคใต้ เนื้อเรื่องของหนังตะลุง และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่นายหนัง ตะลุงนำมาสอดแทรกไว้ในเนื้อเรื่องของการแสดง ถ่ายทอดให้กับผู้ชมการแสดงหนังตะลุง ได้นำหลักธรรมไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าผลของการวิจัยครั้งนี้ นอกจากจะทำให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมด้าน การแสดงหนังตะลุงของภาคใต้แล้ว ยังทำให้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมาของหนังตะลุงใน ภาคใต้ เข้าใจในเนื้อเรื่องของหนังตะลุง ซึ่ให้เห็นถึงบทบาทของหนังตะลุง ในการเผยแผ่ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ไปสู่ประชาชนโดยผ่านการแสดงของนายหนังตะลุง เป็นการ ซึมซับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติ อันจะส่งผลให้เกิดความสุขและความสงบใน สังคมต่อไป

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของหนังตะลุงในภาคใต้

1.1 แนวคิดความเป็นมาเกี่ยวกับหนังตะลุง

หนังตะลุง เป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของมนุษยชาติ มีการละเล่นชนิดนี้อยู่ใน หลายชาติที่เก่าแก่ เช่น อียิปต์ กรีก โรมัน จีน และอินเดีย เป็นต้น ในอินเดียพวกพราหมณ์ ใช้เล่นบูชาเทพเจ้า ความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง มีความคิดเห็น ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง มีความเห็นว่าหนังตะลุงมีกำเนิดมาจากที่หนึ่งที่ใดมาก่อนแล้ว จึง แพร่หลายไปยังที่อื่นๆ กลุ่มที่สองมีความเห็นว่า หนังตะลุงนั้น มาจากอินเดียอย่างแน่นอน โดยอาศัยเรื่องมหากาพย์ของอินเดีย แล้วจึงแพร่หลายมายังประเทศในแถบเอเชีย หนังตะลุง ในเอเชียอาคเนย์ มีการแสดงออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) หนังใหญ่ของไทย มีตัวหนังขนาดใหญ่ แขนของรูปไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ 2) หนังตะลุงภาคใต้ของไทย รูปตัวหนังขนาดเล็ก

ที่แขนมีรอยต่อสามารถเคลื่อนไหวได้ รูปแบบนี้ มีการแสดงใน ชาว บาหลิ ลิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย ลาว เขมร เป็นต้น แต่ประเด็นที่สำคัญ คือ หนังสือตะลุงชาว และหนังสือตะลุงในภาคใต้ของไทย ต่างก็มีวัฒนธรรมอินเดียผสมผสานอยู่อย่างชัดเจน การแสดงหนังสือตะลุงของชาวก็ คล้ายคลึงกับหนังสือตะลุงในภาคใต้ของไทย

1.2 ประวัติความเป็นมาของหนังสือตะลุงในภาคใต้

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาหนังสือตะลุงในภาคใต้ ยังหาข้อสรุปแน่ชัด ไม่ได้ว่าหนังสือตะลุงเข้ามาเป็นครั้งแรกเมื่อใด แต่คงไม่เกินพุทธศตวรรษที่ 17 มีแบบแผนการแสดงมาจากอินเดีย โดยที่ในอินเดียเป็นการแสดงเพื่อบูชาเทพเจ้า เพื่อเล่าเรื่องรามายณะ และเผยแผ่ความรู้ทั้งคติโลกและคติธรรม ต่อมาวัฒนธรรมอินเดียได้แพร่กระจายเข้ามายัง ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสันนิษฐานว่าเข้ามาในยุคที่อาณาจักรศรีวิชัยรุ่งเรือง ได้แพร่หลายเข้ามาทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรง คือ หนังสือตะลุงเข้ามาทางฝั่งทะเลตะวันตก แถบจังหวัดภูเก็ต และจังหวัดพังงา ส่วนในทางอ้อมได้เข้ามาสู่ชาว มลายู เข้ามาทางฝั่งทะเล ด้านตะวันออก เล่นเพื่อบูชาเทพเจ้า เล่าเรื่อง รามายณะ และเผยแผ่ความรู้ทั้งคติโลกและคติธรรม ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนให้มีความบันเทิงควบคู่ไปด้วย หนังสือขวานำมาแสดงเข้าสู่ทางใต้ ของประเทศไทยตอนล่าง มีการแสดงหนังสือตะลุงที่เรียกว่า วายังเสียม จนเข้ามาถึงจังหวัด พัทลุง บ้านควนมะพร้าว เป็นจุดศูนย์กลางของการถ่ายทอดการแสดงหนังสือตะลุงไปยังจังหวัดที่ ใกล้เคียง เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา จังหวัดตรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น และมีปรับรูปแบบการแสดง และรูปตัวหนังสือให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมากขึ้น แต่ทั้งหนังสือตะลุงชาวและหนังสือตะลุงในภาคใต้ของประเทศไทยมีวัฒนธรรมอินเดียผสมผสานอยู่ อย่างเจน เรื่องที่แสดงยังอาศัยเรื่องมหากาพย์ของอินเดีย ส่วนชื่อเรียก “หนังสือตะลุง” ใน ภาคใต้ของไทย สันนิษฐานได้ว่า มีชื่อเรียกที่เกิดขึ้นใหม่ แต่เป็นชื่อเดิมซึ่งรับมาจากอินเดีย โดยตรง คือ “โตลุงกู” นั่นเอง

1.3 ประเภทของตัวหนังสือตะลุง

ประเภทของตัวหนังสือตะลุงแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ รูปหัวหนังสือ รูปขีด รูปกาก และรูปเบ็ดเตล็ด หนังสือใช้ในการทำรูปหนังสือตะลุงส่วนใหญ่ทำจากหนังสือ มีบางรูปที่มีความเชื่อว่าถ้าหากได้ทำจากหนังสือพิเศษจะทำให้รูปตัวหนังสือมีความขลัง ศักดิ์สิทธิ์ เช่น รูป ตลกทำจากหนังสือ รูปพระฤๅษีทำจากหนังสือ เป็นต้นแต่หนังสือเหล่านี้หายากและมีราคา

แผง รูปหนังมีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 40 เซนติเมตร มีลักษณะเห็นด้านข้างเพียงด้านเดียว

1.4 องค์ประกอบในการแสดงหนังตะลุง

องค์ประกอบหลัก ได้แก่ โรงหนังตะลุง เพื่อใช้เป็นเวทีวางอุปกรณ์การแสดง และเป็นโรงแสดง โรงหนังตะลุงโดยทั่วไปจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ โรงหนังตะลุงที่สร้างไว้อย่างถาวร โรงหนังตะลุงที่สร้างขึ้นชั่วคราว และโรงหนังตะลุงที่สร้างสำเร็จรูป จอหนัง จะมีห่วงผ้าที่เรียกว่า “หุราม” เย็บไว้เป็นระยะๆ โดยรอบ จอหนังตะลุงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนบนและส่วนล่าง ซึ่งส่วนบนจะแคบกว่าส่วนล่าง มีความเชื่อว่าเป็นการแบ่งเส้นเขตแดนระหว่างเทวโลกกับโลกมนุษย์ด้วยเส้นตีตะเข็บ เครื่องดนตรีของหนังตะลุง นับว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากขาดเครื่องดนตรีแล้วหนังตะลุงก็ไม่สามารถที่จะแสดงได้ สมัยก่อนเครื่องดนตรีของหนังตะลุงมีอยู่ 5 ชิ้น หรือเรียกว่า เครื่องห้า ได้แก่ โหม่ง ฉิ่ง ปี่ ทับ และกลอง แต่ในปัจจุบันหนังตะลุงส่วนใหญ่ นำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาประสม เช่น กลองชุด กีตาร์ คีย์บอร์ด เป็นต้น และรูปหนัง หนังคณะหนึ่งๆ ใช้รูปหนังประมาณ 150-200 ตัว รูปหนังจะจัดเก็บไว้ใน แผงหนัง โดยวางเรียงอย่างเป็นระเบียบและตามศักดิ์ของรูป นั่นคือ เอารูปเบ็ดเตล็ดและรูปตลกที่ไม่สำคัญซึ่งเรียกรวมกันว่า รูปกาก ไว้ล่าง ถัดขึ้นมาเป็นรูปยักษ์ พระนาง เจ้าเมือง ตัวตลกสำคัญ รูปปรายหน้าบท พระอิศวร และพระฤๅษี ตามลำดับ นอกจากนั้น ยังมีอุปกรณ์อื่นๆอีกมาก เช่น ไฟส่องหน้าจอ หยวกปักรูป แผงหนัง เป็นต้น

1.5 ขนบนิยมในการแสดงหนังตะลุง

หนังตะลุงส่วนใหญ่จะยึดขนบนิยมในการแสดงคล้ายคลึงกัน แต่อาจแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดเล็กน้อย และบางขั้นตอนหนังตะลุงสมัยนี้ได้เลิกเล่นไปแล้ว เช่น การออกสิงห์หัวค้ำ และการออกรูปฉะหรือรูปจับ จากการศึกษาในปัจจุบันขนบนิยมในการแสดงหนังตะลุง มีขั้นตอนดังนี้คือ ตั้งเครื่องเบ็กรโรง โหมโรง ออกรูปพระฤๅษี ออกรูปพระอิศวร ออกรูปปรายหน้าบท ออกรูปบอกเรื่อง เกี้ยวจอ และตั้งนามเมืองหรือตั้งเมือง สำหรับในการเล่นแค้นหรือแก้แค้น ก็มีขนบนิยมในการเล่นแบบเดียวกัน แต่เสริมการแค้นเข้าไปในช่วงออกรูปปรายหน้าบท เพื่อทำพิธี “ตัดแค้น” เมื่อทำพิธีเสร็จแล้วก็แสดงไปตามปกติทั่วไป

1.6 โอกาสที่เล่นหรือแสดงหนังตะลุง

การเล่นหรือแสดงหนังตะลุงเป็นการแสดงในงานสมโภชหรืองานฉลองต่างๆ ตามสถานที่ต่างๆ ส่วนหนึ่งไม่น้อยก็เป็นการแสดงในงานวัด การแสดงเพื่อการแก้บนหรือแก้เหมราย การแสดงในพิธีครอบมือการแสดงเพื่อการประชันหรือที่เรียกกันว่าแข่งหนัง ถือว่าเป็นการแสดงที่สนุกสนานที่สุด และในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่เป็นการแสดงเพื่อจัดหารายได้ ส่วนการแสดงในงานแต่งงานและงานศพสมัยก่อนไม่ค่อยนิยมแสดง ถือว่าไม่เป็นมงคลต่อหนังตะลุง แต่เดี๋ยวนี้ความเชื่อเหล่านี้ได้คลายความเคร่งครัดลงไป ถ้าหากจะแสดงในงานแต่งงานและงานศพจะต้องทำพิธีกรรมก่อนแสดงด้วย เพื่อป้องกันสิ่งอัปมงคล ที่จะป็นอันตรายต่อตัวนายหนังตะลุง

1.7 ความเชื่อเกี่ยวกับหนังตะลุง

ความเชื่อเกี่ยวกับหนังตะลุงแบ่งได้ 3 ช่วง ได้แก่ ความเชื่อก่อนแสดงหนังตะลุง ความเชื่อขณะทำการแสดงหนังตะลุง และความเมื่อสิ้นสุดการแสดงหนังตะลุง การแสดงหนังตะลุงมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทุกขั้นตอนตั้งแต่เจ้าภาพมารับหนังไปทำการแสดง คณะหนังทำการแสดง ตลอดจนแสดงเสร็จเดินทางกลับบ้าน หนังตะลุงไม่สามารถที่จะแสดงได้โดยปราศจากความเชื่อได้ เพราะความเชื่อมีอิทธิพลทางด้านจิตใจและพฤติกรรมของตัวนายหนังเอง ตลอดจนท่านผู้ชม สรุปได้ว่า หนังตะลุงทุกคณะแสดงอยู่ภายใต้อิทธิพลของความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติด้วยกันทั้งสิ้น หนังตะลุงหลายคนได้ให้ทัศนคติความเชื่อเกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุงตรงกันว่า การแสดงหนังตะลุงให้ได้ดีเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม ไม่ได้อาศัยศิลปะการแสดงเพียงอย่างเดียว ต้องอาศัยความเชื่อเป็นสำคัญ การแสดงโดยอาศัยศิลปะเพียงทำให้คนชอบ การแสดงอาศัยความเชื่อทางไสยศาสตร์สามารถเข้าถึงจิตวิญญาณของผู้ชมได้ การแสดงหนังตะลุงหากมีการผสมผสานกันระหว่างศิลปะการแสดงและความเชื่อทางไสยศาสตร์แล้ว จะทำให้ผู้ชมเกิดความนิยมชมชอบและหลงใหลในการแสดง นายหนังตะลุงจึงเชื่อว่าความเชื่อเกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุงมีความสำคัญสูงสุดเหนือศิลปะการแสดง

2. เนื้อเรื่องของหนังตะลุงภาคใต้

2.1 เนื้อเรื่องของหนังตะลุงทุกคณะมีลักษณะเป็นจินตนิยาย คือ นิยายที่แต่งขึ้น โดยใช้สถานที่ เหตุการณ์ และบุคคลสมมุติขึ้นมาเอง มีการใช้ราชาศัพท์ในการสนทนากับเจ้าเมืองหรือ กษัตริย์

2.2 การเริ่มต้นดำเนินเรื่อง เริ่มต้นด้วยการตั้งนามเมือง หรือตั้งเมืองก่อน ซึ่งเป็นไปตามขนบนิยมในการแสดงหนังตะลุง การตั้งนามเมือง เป็นการออกรูปกษัตริย์และพระราชินีเป็นครั้งแรกของเรื่องที่ทำกรแสดง ซึ่งรูปกษัตริย์และพระราชินี ถือว่าเป็นรูปหัวหนังที่นายหนังตะลุงให้ความเคารพ นอกเหนือจากรูปพระฤๅษีและรูปพระอิศวร การตั้งนามเมืองเป็นการจุดประเด็นปัญหาให้เกิดขึ้น เพื่อการเชื่อมโยงเหตุการณ์ในการดำเนินเรื่องไปยังบทสนทนาอื่นต่อไป

2.3 สถานที่ในเนื้อเรื่องของหนังตะลุง ผู้วิจัยพบว่า เมื่อตั้งนามเมืองแล้ว ลักษณะของสถานที่ ที่กำหนดขึ้นในเนื้อเรื่องของหนังตะลุงทุกคณะ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

2.4 การดำเนินเนื้อเรื่องของหนังตะลุง การดำเนินเนื้อเรื่องของ หนังตะลุง แต่ละตอนมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยสรุปไว้ 3 ตอน คือ ตอนต้นของเนื้อเรื่อง ตอนกลางของเนื้อเรื่องและตอนท้ายของเนื้อเรื่อง

2.5 การแสดงหนังตะลุงทุกคณะ ส่วนใหญ่แสดงไม่จบเรื่อง มักจะยุติการแสดงเสียก่อน เนื่องจากเวลาที่ใช้ในการแสดงมีน้อย และผู้ชมติดตามชมได้เพียงระยะหนึ่ง ต้องกลับไปพักผ่อน เพราะต้องไปประกอบอาชีพในวันรุ่งขึ้น ในปัจจุบันพบว่า มักยุติการแสดงไม่เกินตีสอง ไม่เหมือนกับในอดีตที่หนังตะลุงจะแสดงจนรุ่งสว่าง เพราะผู้ชมหนังตะลุงไม่สามารถกลับบ้านตนเองได้ เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก

2.6 การสอดแทรกบทบรรยาย บทกลอน ในเนื้อเรื่องของหนังตะลุง ในการดำเนินเนื้อเรื่อง การสอดแทรกบทบรรยาย สอดแทรกในตอนใหม่ที่เริ่มบทใหม่ เป็นการบรรยายเชื่อมโยงเนื้อหาของเรื่องระหว่างบท และเชื่อมโยงเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว ส่วนการสอดแทรกบทกลอนสอดแทรกไว้ก่อนเข้าสู่บทสนทนา และหลังจากหลังจบบทสนทนา เป็นกลอนที่กล่าวถึงบทบาทของตัวละครในบทสนทนานั้นๆ และเป็นการบอกว่าสิ้นสุดบทนั้นๆ และเริ่มตั้งบทสนทนาใหม่ต่อไป ส่วนบทกลอนอื่น เช่น บทสมห้อย หรือบทชมสาว เป็นบทกลอนใช้เฉพาะไม่กำหนดช่วงที่แน่นอน ท่วงทำนองไม่เหมือนกับบทกลอนปกติทั่วไป และจากการศึกษาเนื้อเรื่องหนังตะลุงผู้วิจัยพบว่า บทกลอนที่ผู้วิจัยเห็นว่าสำคัญที่สุด บทกลอนที่เรียกว่า บทเกี่ยวจ้อ เป็นบทกลอนสั้นๆ ให้ข้อคิดเตือนใจแก่ท่านผู้ชม มีความคมคาย บทกลอนนี้ ใช้หลังจากออกรูปเจ้าเมืองและพระราชินี เพื่อตั้งนามเมืองแล้ว จบบทกลอนนี้ นายหนังตะลุงก็บรรยายตั้งนามเมืองเพื่อดำเนินเรื่องต่อไป

2.7 การสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเนื้อเรื่องของหนังสือ
ผู้วิจัยพบว่า การสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเนื้อเรื่องหนังสือ มีการ
รูปแบบการสอดแทรกดังนี้

- 1) การสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในบทกลอน
- 2) การสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในบทบรรยาย
- 3) การสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในบทเจรจา

3. การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเนื้อเรื่องหนังสือ
ภาคใต้ สรุปตามตารางได้ ดังนี้

ตารางแสดงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเนื้อเรื่องหนังสือภาคใต้

หลักธรรม	หัวข้อธรรมที่ปรากฏ	เรื่องหนังสือ	คณหนังสือ
หลักธรรมเพื่อชีวิต และครอบครัว	- บุตร 3	-บอระเพ็ดหวาน น้ำตาลขม -อ้อมอกสวรรค์	-หนังสือพร้อมน้อย สะกอล -หนังสืออาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต
	-กุดจิริฎฐิธรรม 4	-อ้อมอกสวรรค์	-หนังสืออาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต
	-ฆราวาสธรรม 4	-บอระเพ็ดหวาน น้ำตาลขม -อ้อมอกสวรรค์ -สวรรค์บันดาล -กงกรรม-กงเกียน	คณหนังสือ -หนังสือพร้อมน้อย สะกอล -หนังสืออาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต หนังสือเอบน้อย ยอด ขุนพล -หนังสือปอนด์ ประเสริฐศิลป์ -หนังสือหญิง ดาราทิพย์

	-สมชีวิธรรม 4	-อ้อมอกสวรรค์ -สวรรค์บันดาล -กงกรรม-กงเกวียน	-หน้าอาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต -หนังสือบ้น้อย ยอดขุนพล -หนังสือปอนด์ ประเสริฐศิลป์
	-ภรรยา 7	- บอระเพ็ดหวาน น้ำตาลขม -อ้อมอกสวรรค์	-หนังสือบ้น้อย ตะลุงสากล - หน้าอาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต
หลักธรรมเพื่อ ความสัมพันธ์ใน สังคม	-ประมาณ 4	-สวรรค์บันดาล	- หนังสือบ้น้อย ยอดขุนพล
	-มิตรเทียม 4	-บอระเพ็ดหวาน น้ำตาลขม -อ้อมอกสวรรค์	-หนังสือบ้น้อย ตะลุงสากล -หน้าอาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต
	-มิตรแท้ 4	-บอระเพ็ดหวาน น้ำตาลขม -อ้อมอกสวรรค์ -สวรรค์บันดาล -กงกรรม-กงเกวียน -รักร้างนางรอ	-หนังสือบ้น้อย ตะลุงสากล -หน้าอาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต -หนังสือบ้น้อย ยอดขุนพล -หนังสือปอนด์ ประเสริฐศิลป์ -หนังสือหญิง นองญา ดาราทิพย์
	-ทิศ 6	-บอระเพ็ดหวาน	-หนังสือบ้น้อย

		น้ำตาลขม -อ้อมอกสวรรค์ -สวรรค์บันดาล -กงกรรม-กงเกวียน -รักร้างนางรอ	ตะลุงสากล -หนังสืออาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต -หนังสือปั้นน้อย ยอดขุนพล -หนังสือปอนด์ ประเสริฐศิลป์ -หนังสือหญิง น้อยญา ดาราทิพย์
	กัลยาณมิตรธรรม 7	-บอระเพ็ดหวาน น้ำตาลขม -อ้อมอกสวรรค์ -สวรรค์บันดาล	-หนังสือปั้นน้อย ตะลุงสากล -หนังสืออาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต -หนังสือปั้นน้อย ยอดขุนพล
หลักธรรมเพื่อความอยู่ ดีทางเศรษฐกิจ	-ทิวธรรมมีกัถะ ประโยชน์ 4	-บอระเพ็ดหวาน น้ำตาลขม -อ้อมอกสวรรค์ -กงกรรม-กงเกวียน	-หนังสือปั้นน้อย ตะลุงสากล -หนังสืออาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต -หนังสือปอนด์ ประเสริฐศิลป์
	-โกคาอาทียะ 5	-บอระเพ็ดหวาน น้ำตาลขม -สวรรค์บันดาล	-หนังสือปั้นน้อย ตะลุงสากล -หนังสือปั้นน้อย ยอดขุนพล

	-กามโกศ 10	-กงกรรม-กงเกวียน	-หนังสือ ประเสริฐศิลป์
หลักธรรมเพื่อความ หลุดพ้น (โลกุตระธรรม)	-โลกุตระธรรม	-อ้อมอกสวรรค์	-หนังสืออาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต
	-โพธิปักขิยธรรม	-อ้อมอกสวรรค์	-หนังสืออาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต
	-สามัญญลักษณะ 3	-อ้อมอกสวรรค์ -สวรรค์บันดาล -กงกรรม-กงเกวียน	-หนังสืออาจารย์ ณรงค์ ตะลุงบัณฑิต -หนังสือ ยอดขุนพล -หนังสือ ประเสริฐศิลป์
	-อริยมรรค มีองค์ 8	-รกร้างนางรอ	-หนังสือ นื่องญา ดาราทิพย์

จากตารางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องหนังสือตะลุงภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

3.1 หลักธรรมเพื่อชีวิตและครอบครัว ปรากฏหัวข้อธรรม จำนวน 5 หัวข้อ ได้แก่ บุตร 3, กุลจิรัฏฐิธรรม 4, ฆราวาสธรรม 4, สมชีวิธรรม 4, และภรรยา 7 โดยเฉพาะหัวข้อธรรมเรื่อง ฆราวาสธรรม 4 นายหนังสือตะลุงทุกคนที่ศึกษา ได้แทรกหัวข้อธรรมนี้ไว้ในเนื้อเรื่องหนังสือตะลุงที่แสดงทุกคณะ เนื่องจากในเนื้อเรื่องของหนังสือตะลุง เป็นการถ่ายทอดวิถีชีวิตภายในครอบครัวของตัวละคร

3.2 หลักธรรมเพื่อความสัมพันธ์ในสังคม ปรากฏหัวข้อธรรม จำนวน 5 หัวข้อ ได้แก่ ประมาณ 4, มิตรเทียม 4, มิตรแท้ 4, ทิศ 6, และกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยเฉพาะหัวข้อธรรมเรื่องทิศ 6 พบว่ามีปรากฏในหนังสือตะลุงทั้ง 5 เรื่อง ของหนังสือตะลุงแต่ละคณะ เนื่องจากในเนื้อเรื่องของหนังสือตะลุงเป็นการยกเอาโลกทั้งโลกมาใส่ไว้ในเนื้อเรื่อง และตัวละครทุกตัวต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ทำให้การสอดแทรกหลักธรรมเพื่อความสัมพันธ์ในสังคม มากเท่ากับหลักธรรมเพื่อชีวิตและครอบครัว

3.3 หลักธรรมเพื่อความอยู่ดีทางเศรษฐกิจ ปรากฏหัวข้อธรรม จำนวน 3 หัวข้อได้แก่ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4, โภคอาทิยะ 5, ปัจจัย 4 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเนื้อเรื่องหนังสือตะลุงน้อยที่สุด เนื่องจากในบทละคร การกล่าวเรื่องการประกอบอาชีพของแต่ละคน เป็นส่วนย่อยของครอบครัว จึงทำให้การสอดแทรกหลักธรรมในด้านมีน้อยลงตามลำดับ

3.4 หลักธรรมเพื่อความหลุดพ้น(โลกุตระธรรม)ปรากฏหัวข้อธรรม จำนวน 4 หัวข้อ คือ โลกุตระธรรม, โพธิปักขิยธรรม, สามัญญลักษณะ 3 และอริยมรรคมีองค์ 8 โดยพบว่า สามัญญลักษณะ 3 มีปรากฏในเนื้อเรื่องหนังสือตะลุงจำนวน 3 เรื่อง หนังสือตะลุงส่วนใหญ่ สอดแทรกหลักธรรมเพื่อความหลุดพ้นไว้ในบทกลอน บทปราชัยหน้าบท หรือบทเกี่ยวจอบ ในบทสนทนา มีปรากฏอยู่ในบทสนทนาที่เกิดขึ้นในวัด โดยมีพระอาจารย์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษย์ หรือมีการสอดแทรกในบทบรรยายลักษณะกิจวัตรพระอาจารย์ผู้ที่มีหน้าอบรมสั่งสอนสิทธิ์

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้ในเนื้อเรื่อง ของหนังสือตะลุงในภาคใต้ ต้องอาศัยประสบการณ์การแสดงของนายหนัง นายหนังที่มีการแสดง เป็นเวลานานๆ สามารถนำหลักธรรมมาสอดแทรกไว้ได้ดีกว่าหนังที่มีประสบการณ์แสดงน้อยกว่า

เอกสารอ้างอิง

พระมหาอนุรักษ์ อภิรุโก. “หนังสือเกี่ยวกับการเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน : กรณีหนังสือ
คณະสุรเชษฐ์ บ้านเทิงศิลป์ จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์